

практичної конференції / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. с. 245-251.

14. Шлях до себе – шлях до людей: Привітання, спогоди, враження від співпраці та зустрічей / голов. ред. і наук. ред. В.І. Кушерець; відп. упоряд. С.О. Сисоева. Київ: Знання України, 2017. 391 [1] с.

15. Філософський енциклопедичний словник / Голова редакції В.І. Шинкарук. К.: Абрис, 2002. 742 с.

Шевченко С.М. – к.пед.н., с.н.с.,
с.н.с. відділу історії та
філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Виклики сучасної освіти: проблема формування творчого та ціннісно-смиислового ставлення підростаючого покоління до дійсності

Сучасна українська освіта – це освіта постійного пошуку. Сьогодні існує значна кількість розроблених і затверджених на державному рівні програм, зокрема: Національна доктрина розвитку освіти XXI століття, програма «Вчитель», постійно змінюється і оновлюється закон «Про вищу освіту». Принциповим у даному питанні є те, що молода людина повинна стати особистістю демократичною, гуманною, конкурентоздатною на теренах світового простору. Освіта, в свою чергу, базуючись на національній ідеї, має сформувати у молоді такі національні інтереси та риси, які б могли відповідати потребам суспільства. Актуальним і проблемним питанням в Україні є підготовка підростаючого покоління до життя у системі демократичних відносин. Власне формування культури демократичного мислення, поведінки та практики повинно створюватися на базі демократичних та духовних цінностей.

Національна програма виховання дітей і учнівської молоді в Україні є важливою і дієвою науковою основою

реалізації державної політики у сфері освіти; вона визначає стратегію виховання підростаючого покоління в умовах становлення громадянського суспільства в незалежній Україні. Програму спрямовано на реалізацію соціальної функції виховання – забезпечення наступності духовного і морального досвіду поколінь, підготовки особистості до успішної життєдіяльності.

Напрямами державної політики в галузі виховання стали принципи гуманістичної педагогіки, сформульовані в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті, Національній програмі виховання дітей і учнівської молоді в Україні, Конвенції ООН про права дитини.

У сучасній школі відроджується поняття, душі як атрибута духовності, цілісності суб'єкта. і виступає як процес осмислення себе, своєї сім'ї, держави, нації, людства.

Більшість освітян сповідують особистісно орієнтований підхід. Його суть, в основному, полягає в тому, щоб розглядати учня в системі освіти не засобом, а метою освіти, тобто він має стати суб'єктом навчання, виховання й розвитку.

Із чотирьох способів мотивації: матеріальної, пізнавальної, самореалізації й персоналізації можна виокремити найвищу для особистості – персоналізацію (визнання, авторитет, значущість, любов, влада). Цю точку зору раніше висловлював З.Фройд, на неї покладаються у своїх наукових працях Л.Виготський, І.Бех та інші. Отже, якщо ті знання, вміння, навички, способи мислення, які формуються в навчально-пізнавальній діяльності школяра, допомагають йому персоналізуватися в соціальному середовищі, в колективі, в сім'ї, серед друзів, то такий учень бере активну участь у розв'язанні проблем, поставлених учителем, а це якраз і є основою для розвитку особистості.

Становлення сучасної педагогічної науки відбувається у протиборстві консервативного і прогресивного, в тісній єдності теорії і практики. В момент кардинальних історичних змін,

коли розпалась стара система цінностей, практика домінувала над наукою, тому що молоде покоління жило і виховувалось, не чекаючи, коли з'являться нові підручники з педагогіки, коли педагоги переосмислять необхідність докорінного оновлення змісту, форм і методів виховання. Та забезпечать їх гнучкість, диференціацію, динамізм, оперативність, здатність адекватно реагувати на зміни в суспільстві, максимально враховуючи інтереси і потреби здібних і обдарованих дітей. З урахуванням суспільних тенденцій, негативних та позитивних процесів у школах осмислюються методичні аспекти досягнення нової якості формування особистості учня. Виховна система займає центральне місце в сучасній педагогічній науці. Триває процес становлення оригінальних виховних систем, що відповідають профілю навчального закладу, особливостям психічного і морально розвитку учнів, їхнім духовним потребам.

Прояв і втілення творчого потенціалу людини завжди були і є основним джерелом суспільного вдосконалення і культурно-історичного поступу. Для виживання, саморозвитку і творчої самореалізації особистості у складних сучасних умовах потрібна здатність до осмислення і перетворення власного досвіду, вміння вийти за межі сформованих у суспільстві стереотипів і соціальних шаблонів та знайти своє місце у світі. Саме тому особливої значущості набуває формування творчого і водночас ціннісно-сміслового ставлення людини до дійсності, розвиток її творчої унікальності.

Важливим кроком на шляху осмислення цих зрушень став вихід у світ унікального циклу наукових праць «Філософія освіти: пошук пріоритетів» у семи книгах: Василя Кременя «Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Філософія людини і освіти»; Віктора Андрущенка і Леоніда Губерського «Філософія як теорія та методологія розвитку освіти»; Леоніда Губерського, Василя Кременя і Володимира Ільїна «Філософія: історія, суспільство, освіта»; Віктора Андрущенка й Володимира Савельєва «Освітня політика: Огляд порядку денного»; Віктора Андрущенка «Світанок

Європи. Проблеми формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття» та «Роздуми про освіту: Філософія та методологія»; Євгена Суліми і Максиміліана Шепелева «Сучасна глобалістика: політика, освіта і культура».

На сторінках цих книг уперше в педагогічній і філософській літературі проаналізована системна якість української освіти, її педагогічна матриця, що визначає місце і роль останньої у європейському і світовому освітньому просторі. Висвітлюється перебіг Болонського процесу, вплив інформаційних і телекомунікаційних інновацій на модернізацію освітньої діяльності, концептуальні реформи вітчизняної освітянської галузі. Змістові та структурно-функціональні особливості сучасної освітньої політики розглядаються крізь призму глобалізації, інтернаціоналізації та європеїзації. Докорінна модернізація педагогічної освіти обумовлена сучасною кризою в освіті та зміною концептуальних засад освітянського процесу.

Видання циклу наукових праць «Філософія освіти: пошук пріоритетів» стало вагомим внеском у становлення нової, людиноцентричної парадигми сучасної філософії освіти і педагогічної науки, згідно з якою розвиток особистості в рамках освітньої системи має відбуватися в умовах формування складних систем регуляції її поведінки і цілої низки компетенцій, ядро яких становлять особистісні і професійно важливі якості. У новій освітній парадигмі той, хто навчається, стає суб'єктом пізнавальної діяльності, а не об'єктом педагогічної дії. Саме тому діалогічні відносини вчителя і учня, викладача і студента, визначають основні форми організації навчального процесу, спрямовують його на формування і розвиток здатності того, хто навчається, до самостійного вироблення цілісної системи рішення професійних проблем, стимулюючи потреби продуктивного творчого характеру.

Окремо слід відзначити значну увагу авторів циклу праць «Філософія освіти: пошук пріоритетів», приділену формуванню світового простору освіти і його диверсифікації. Вони розглядають сучасний світовий освітній простір як

єдиний організм, що формується з урахуванням глобальних тенденцій і особливостей національних освітніх систем. Серед важливих тенденцій розвитку світової освіти відзначається значне розповсюдження нововведень при збереженні національних традицій і національної ідентичності країн та регіонів. Саме тому, як наголошують Є. Суліма і М. Шепелев, «світовий простір освіти стає полікультурним і соціально-орієнтованим на розвиток людини і цивілізації загалом, більш відкритим для формування міжнародного освітнього середовища, наднаціонального за характером знань із залученням людини до світових цінностей».

Аспекти розвитку і становлення виховних систем деталізуються в педагогічних працях Г.І. Сороки, Л.І. Новикової та ін.

Отже, сучасна педагогіка ламає стереотипи, які утвердились в школах. Домінування знань, обов'язково академічних, змінюється феноменом природо відповідності. Випускники шкіл все частіше зустрічаються з необхідністю оволодіння науковою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до будь-яких ситуацій.

Список використаних джерел

1. Савицька Н.Л. Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті [Електронний ресурс] / Н. Л. Савицька. Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4323/1/Savicka.pdf>
2. Мачинська Н.І. Педагогічна освіта як складова становлення майбутнього фахівця в умовах вищого навчального закладу непедагогічного профілю / Н. І. Мачинська // Наукові записки. Випуск 103. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винничен, 2012. 424 с. С. 189